

Ön Söz / Preface

Dünya Sağlık Örgütü tütün ürünü kullanımını, dünyanın şimdiye kadar karşılaştığı en büyük halk sağlığı tehditlerinden biri olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda tütün ürünü kullanımının, günümüzde de önlenabilir hastalık ve ölüm nedenlerinin başında gelmeye devam etmesinin rolü büyüktür. Tütün ürünü dumanı, iç ortam hava kirlenmesine sebep olan en tehlikeli maddelerden biridir. Tütün ürünü kullanımı yaşamının bütün evrelerinde kanserler başta olmak üzere ölüme kadar götüren pek çok sağlık sorununa ve yaşam kalitesinin bozulmasına sebep olmaktadır.

Tütün kontrolü alanında sürdürülen etkin politikalar, yalnızca bireysel sağlığı değil, toplumun genel sağlık düzeyini ve ekonomik refahı da doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda ülkemiz, tütünle mücadelede ulusal ölçekte yürüttüğü kapsamlı çalışmalarla uluslararası alanda önemli bir örnek oluşturmaktadır. Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla ivme kazanan ulusal çalışmaların neticesinde, ülkemiz Dünya Sağlık Örgütü tarafından tütün kontrolü çalışmalarına rehberlik etmesi amacıyla hazırlanan ve tüm üye ülkelere önerilen MPOWER politika paketindeki ölçütlerin tamamını yerine getiren ilk ülke olmuştur.

Türkiye, o tarihten bu yana bu alandaki başarısını kararlılıkla sürdürmekte; Sayın Cumhurbaşkanımızın “Koruyan, Geliştiren, Üreten Sağlık” vizyonuna, özellikle de “Koruyan Sağlık” anlayışına güçlü bir katkı sunmaktadır. Bu kapsamda yürütülen tütün kontrolü politikaları, hastalıkları önlemeye, toplumun sağlık bilincini artırmaya ve sağlıklı nesiller yetiştirmeye yönelik ulusal hedeflerimizin en somut örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Tütün ürünü kullanımı, yalnızca bireysel bir tercih değil, sağlık, sosyal ve ekonomik boyutları olan bir halk sağlığı sorunudur. Bu nedenle tütünle mücadele, yalnızca bireylerin sigarayı bırakma çabalarıyla değil, devlet politikaları, sağlık sistemi, eğitim kurumları ve toplumun tüm kesimlerinin katılımını gerektiren çok boyutlu bir süreçtir. Bu sebeple tütünle mücadele çalışmalarında kalıcı başarı elde edilebilmesi için bu mücadelenin her zaman tüm paydaşlar için öncelikli çalışma alanında tutulmaya devam edilmesi gerekmektedir. Ülkemiz, başarı ile yürütülen tütün kontrol çalışmalarına rağmen tütün ürünü kullanımı ve buna bağlı sağlık sorunlarının yüksek olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Bunun önüne geçebilmek için 2024-2028 Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planında 2040'tan sonra ülkemizde tütün ürünü satışının tamamen önlenmesi gibi vizyoner hedefler belirledik ve bu hedefleri benimseyen yeni politikaları hayata geçirmeye başladık. Sigara bırakma hizmetlerinin yaygınlaştırılması, farkındalık çalışmalarının güçlendirilmesi ve tedaviye erişimin kolaylaştırılması bu süreçte öncelikli hedefler arasında yer almıştır.

Son dönemde ülkemizde tütün bağımlılığı tedavi hizmetlerinin erişilebilirliğini artırmak amacıyla önemli yapısal ve işlevsel düzenlemeleri hayata geçirdik. Son bir yılda sigara bırakma polikliniği sayısında %67 artış sağlayarak sigara bırakma hizmetlerine erişimi kolaylaştırdık.

Bu polikliniklerde görev yapan hekimlere, alana özel hazırlanmış olan Tütün Bağımlılığı Tedavisi ve Eğitim Programı kapsamında eğitimler verilmektedir. 2009 yılından bu yana verilen eğitimlerde, 2025 yılında

şimdiye kadarki en yüksek sayıya ulaşarak, sigara bırakma polikliniklerinde görev yapan hekimlerin tütün bağımlılığı tedavisi kapsamında bilimsel temelli yaklaşımları benimsemeleri ve etkin bir şekilde uygulamaları sağlanmaktadır. Bu eğitimler, tütünle mücadelede güncel yaklaşımların uygulanması ve klinik hizmet kalitesinin artırılması için önem arz etmektedir.

Tütün Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Birimleri Hakkındaki Yönetmelik'te 16 Ekim 2025 tarihli 33049 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan düzenleme ile değişiklik yaptık. Bu düzenleme ile aile hekimliği birimlerinde sigara bırakma polikliniği hizmeti sunulması böylece kırsal bölgelerde de hizmete erişim kolaylaşması, sağlık kurumları dışında mobil ekipler ile meydanlarda, parklarda ve kurumlarda sigara bırakma hizmeti sunulabilmesi, tütün bağımlılığı alanında çalışan personelin sürekli gelişimi teşvik edilerek güncelleme eğitimleri verilmesi sağlandı.

Son dönemde toplum temelli müdahaleler ve kampanyaları da artırdık. Tütün kontrolünde farkındalık oluşturmak ve tütün ürünü kullananları bırakmaya teşvik etmek "*Sigarayı Bırak, Hayatını Değiştir*" temalı ulusal kampanya yürüttük. 20 Mayıs-10 Temmuz 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilen kampanya süresince 209.222 kişiye doğrudan temas edilerek 188.300 kişi sigara bırakma polikliniklerine yönlendirildi. ALO 171 Sigara Bırakma Danışma Hattı aracılığıyla 20.922 bireyle motivasyonel görüşmeler yapılmış, kişiye özgü sigara bırakma planları oluşturuldu. Kampanya toplumumuzda da karşılık buldu ve kampanya döneminde sigara bırakma polikliniklerine başvurularda bir önceki yılın aynı dönemine göre %85 artış kaydedildi.

Toplumda tütün ürünü kullanımının zararları konusunda farkındalık oluşturmak, sigara bırakma hizmetlerini tanıtmak ve sahada etkin bir danışmanlık modeli geliştirmek amacıyla Tütünle Mücadele Timleri ve Mobil Sigara Bırakma Poliklinikleri hayata geçirilmiştir. Bu ekipler; toplumun yoğun olarak bulunduğu meydanlar, caddeler, parklar, organize sanayi bölgeleri, üniversite kampüsleri, alışveriş merkezleri ve pazar yerleri gibi alanlarda vatandaşlarla doğrudan temas kurarak sigara bırakma konusunda birebir danışmanlık sunmakta, mevcut sigara bırakma hizmetlerini tanıtmakta ve bireylerin bu hizmetlerden faydalanmalarını teşvik etmektedir.

Ayrıca tütünle mücadele timleri, vatandaşları ALO 184 Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi ve Yeşil Dedektör mobil uygulaması hakkında bilgilendirerek tütün denetimi ve ihbar mekanizmalarının etkin kullanımını da sağlamaktadır. Toplumun desteğini kazanan bu çalışmalar sonucunda, kampanya döneminde bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla ihbar sayısında %13, sigara bırakma polikliniği başvuru sayısında %64 artış elde edilmiştir. Bu sonuçlar, sahaya yayılan aktif danışmanlık yaklaşımının ve toplumla doğrudan temasın, tütünle mücadelede farkındalık ve davranış değişikliğini artırmada ne denli etkili olduğunu göstermektedir.

Kamu kurumlarında sigara bırakma çalışmalarını teşvik etmek amacıyla kamu personeline yönelik "*Yerinde Sigara Bırakma Danışmanlığı*" hizmeti sunmaya başladık. Böylece tütün ürünü kullanımını bırakmayı düşünenlerin doğrudan hizmet almasını, bırakma kararlılığı olmayanların bırakmaya ilişkin motivasyon kazanması sağlanmaktadır. Dijital sağlık uygulamaları alanında önemli bir yenilik olarak tele-tıp yöntemiyle online sigara bırakma poliklinik hizmetini hayata geçirdik. Çeşitli sebeplerle sağlık kurumlarına sigara bırakma polikliniklerimize başvurmayan, yüz yüze görüşme imkânı olmayan hastaların hizmetten faydalanmasını sağladık.

Sigara bırakma tedavisinde bilimsel etkinliği kanıtlanmış ancak geri ödeme kapsamında bulunmayan ilaçlar, Cumhurbaşkanı Kararı doğrultusunda Bakanlığımızca temin edilmekte ve sigara bırakma polikliniklerinde vatandaşlarımıza ücretsiz olarak sağlanmaya devam edilmektedir. Bu uygulama ile tedaviye erişimin kolaylaştırılması, bırakma sürecinde kullanılan farmakolojik desteklerin etkin biçimde yaygınlaştırılması ve vatandaşlarımızın ihtiyaçlarına uygun seçeneklerin artırılması hedeflenmektedir.

Bakanlığımız, tütün bağımlılığı tedavisinde bilimsel temelli yaklaşımları güçlendirerek daha fazla çeşitlilikte, etkin ve erişilebilir ilaç desteğini sunmak üzere çalışmalarını kararlılıkla sürdürmektedir.

Sigara bırakma hizmetlerine yönelik yürütülen bu bütüncül çalışmaların etkisi, nicel verilerle de açıkça ortaya konmuştur. 2024 yılında sigara bırakma polikliniklerimizde toplam 150.467 muayene gerçekleştirilmişken, yalnızca 2025 yılının ilk 10 ayındaki muayene sayısı bir önceki yılın toplamını %17 oranında aşmıştır. Bu artış, sahadaki koordineli çabaların ve vatandaşlarımızın sigara bırakma hizmetlerine artan ilgisinin somut bir göstergesi olmuştur.

Tütün kontrol çalışmalarını, yalnızca sigara bırakma hizmetleriyle değil; aynı zamanda pasif etkilenimin önlenmesi amacıyla dumansız hava sahası denetimlerinin etkinleştirilmesiyle de destekliyoruz. 2025 yılında, iller arası çapraz denetimleri yeniden başlattık. Özellikle büyükşehirlerimizde, farklı kurum ve illerden personelin katılımıyla yapılan yoğun denetimler sayesinde sahadaki görünürlük ve caydırıcılık önemli ölçüde artmıştır.

Denetim sistemine özel önem veriyoruz. Personelimizin bilgi ve uygulama kapasitesini güçlendirmek için standart eğitim programları yürütüyor, kamu kurumlarında ihlalleri önlemeye yönelik olarak yetkilendirilmiş personele de ülke genelinde eğitimler veriyoruz. Önümüzdeki dönemde denetim sistemimizi yenileyerek çok daha etkin, kapsamlı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmayı hedefliyoruz. “*Dumansız Kurum, Dumansız Kampüs, Dumansız Şehir*” uygulamalarıyla birlikte bu çalışmalar, tütün kontrolünde kurumsal farkındalığın artmasına ve toplum genelinde kalıcı bir davranış değişikliğinin yerleşmesine katkı sağlayacaktır.

Türkiye’de tütünle mücadele alanında son dönemde yürütülen çalışmalar, ülkemizin halk sağlığını koruma konusundaki kararlılığının en güçlü göstergelerindendir.

Sigara bırakma hizmetlerine erişimin yaygınlaştırılması, dijital sağlık uygulamalarıyla bütünleşen izleme sistemleri, toplumun her kesimini içine alan farkındalık kampanyaları ve sahadaki kararlı dumansız hava sahası uygulamaları bir araya geldiğinde, tütünsüz bir Türkiye artık bir hedef değil, yakın geleceğin gerçeği haline gelmektedir.

Bu vizyon doğrultusunda yürütülen her adım, yalnızca bireylerin değil, gelecek nesillerin de daha sağlıklı bir çevrede yaşamasını sağlayacak kalıcı bir dönüşümün temelini oluşturmaktadır.

Doç. Dr. Muhammed Emin Demirkol

Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürü